

Emlékeink Terei

Hogyan emlékszünk a térre?

Emlékeink terei

Hogyan emlékszünk a térre?

A gödöllői Szentháromság-templom kísérleti
feldolgozása

FILM:

<https://drive.google.com/file/d/1IFYoAlXOWKBde9a85h5pgJ3vtY9bTepM/view>

Wentzel Panna Sára
konzulens: Fejérdy Péter DLA

BME Építészmérnöki kar, Középülettervezési tanszék
Építészet és emlékezet Stúdió
TDK 2022

BEVEZETÉS

Milyen emlékeink maradnak a terekről? Miképpen torzul, változik az emlékeinkben a megélt terek képe? A benyomások rögzítése, impressziók megragadása a történelem kezdete óta foglalkoztatja a művészeket, a memória működését pedig a mai napig elemzi több tudományterület. Bármelyik oldalról közelítjük is meg a témát, egyet biztosan állíthatunk: a valóság nem képezhető le pusztán látvány alapján.

„Az építészetnek az a feladata, hogy azt láttassa meg velünk, ahogyan a világ megérint minket.”

Fogalmaz Juhani Pallasmaa A bőr szemei című könyvében, melyben az építészet és az öt érzék viszonyát vizsgálja. Azonban miképp az építészet, a „világ érintése” is az érzékelés több dimenzióját érinti. Használható-e a film, mint vizuális műfaj ennek a komplex kapcsolatnak a hiteles megjelenítésére?

Tervemben a film, az építészet és az emlékezet hármasságát elemezve a Gödöllői Szentháromság-templom kísérleti feldolgozásával igyekszem választ találni a kérdésre.

Fent: valós tér modellje

Lent: felidézett tér torzított modellje

AZ EMLÉKEZET MŰKÖDÉSE

A házak az euklideszi geometria világában épülnek, de a megélt tér mindig túllép a geometria szabályain.

Juhani Pallasmaa: Architecture of image: existential space in cinema

Az emlékezet működése alapjaiban cáfolja meg a látáscentrizmus létjogosultságát. Az emberi tudatban a test és a környezete kölcsönösen és állandóan meghatározzák, újra definiálják egymást. Emlékeink ehhez igazodva az öt érzék együttes hatásaiból születnek, és a körülöttünk lévő tereket is a pusztán látványtól elszakadva, benyomás-szerűen rögzítik. Nem csak az érzékelés, hanem az emberi elme, ezáltal az emlékezés is az összes érzékünket használja, az emberek csupán harmadánál dominál a pusztán vizuális gondolkodás.

Emellett az emlékezés aktív folyamat, míg egyes emlékek „beugranak”, másokat lépésről lépésre kell újraépíteni, felidézni.

Ebben az újraépítésben rejlik az emlékek változékonyságának kulcsa: az emlékezet nem reprodukív, hanem konstruktív.

Az emlékek keletkezése és felidézése magában foglalja előzetes tudásunkat és ennél fogva elvárásainkat is a világra vonatkozóan. Jelentést, tartalmat, önmagunk elemeit társítjuk a tapasztalatokhoz, ez pedig betoldásokhoz és hibákhoz vezethet. Elmondhatjuk tehát, hogy emlékeink flexibilisek: aktuális érzelmeink, gondolataink, személyes narratívánk befolyásolja a szerveződésüket, szelektíven emelkednek ki a minket érő ingerek sokaságából. Ezáltal fókuszpontok, hiányok jelennek meg bennük, melyek a felidezés közben még torzulhatnak is.

Ebben rejlik az érzékelt valóság hiteles rögzítésének egyik problematikája: nehéz marandóvá tenni vagy akár csak megragadni a bennünk kialakuló szubjektív tapasztalatokat, mulandó benyomásokat.

ELŐKÉPEK, KIFEJEZŐ TORZÍTÁS

A látványon túli, valóság mögött rejlő gondolati tartalmak érzékeltetése és a többi érzék vizuális megjelenítése a képzőművészetben a különböző stílusok folyamán más-más formában jelenik meg, legerősebben azonban a XX. század fordulóján, az avantgarde stílusok kibontakozásával dominál az élmény vezette ábrázolás.

A látáscentrikusság újraértelmezésével meg lehet jeleníteni az egyébként nehezen átadható tapasztalatokat. Megfelelő olvasatban a látás kiemelt szerepe lehetőséget teremt a másik négy érzék vizuális leképezésére: a többi érzék benyomásait képekké alakítva álomszerű, elrugaszkodott terek jelenhetnek meg. Kifejezően torzított formákkal megjeleníthető a térélmény egésze és személyes jellege, az emlékek változékonysága

A tervhez Sam Szafran francia festő képei jelentettek inspirációt. A művész lépcsőket ábrázoló sorozata a saját élményei alapján jeleníti meg a társasháza lépcsőházát, különböző nézőpontok összeollózásával és perspektív

torzításokkal. A lépcső szimbolikája mellett (mely átmenetiséget, haladást képvisel) a saját érzelmei és gyerekkori emlékei is megjelennek a képeken, és a teret nem mint egy pillanatnyi látványt, hanem egy torz, állandóan alakuló konstrukciót ábrázolja.

SZENTHÁROMSÁG-TEMPLOM

A Nagy Tamás által tervezett gödöllői Szentháromság-templom épületén mutatom be az objektív valóság és a szubjektív, felidézett terek közötti kapcsolatot. Modern szakrális épületként már önmagában olyan központi témákat feszeget, mint az emlékezés, emlékezet, az ember önmagáról és a világban elfoglalt helyéről alkotott képe, transzcendencia, szakralitás; emellett azonban kialakításában is izgalmas terepe az érzékelés kapcsolatainak. A ritmusos, letisztult formák és terek mellett, hogy önmagukban bemutatják az objektív és szubjektív térélmény különbségeit, szinesztéziai elemeket is tartalmaznak.

A templomokban esetében kiemelten fontos szerepet tölt be a személyes tapasztalat. Mindenkinek önálló, saját képe, tapasztalata van ezekkel a terekkel kapcsolatban, és mindenki fejében él egy előzetes templom-kép, amely a az egyéni szakrális élményekből fakad. Ebbe ír bele, erre épít a választott templom, mely formavilágában és elemeiben

elmozdul a klasszikus formáktól, de közben a már bennünk meglévő, személyes templom-képet formálja és árnyalja.

Bízom benne, hogy a gödöllői Szentháromság Templom hétszintes tornya nem a hivalkodás, hanem a jelenlét szimbóluma.

Nagy Tamás építész szavai az épület tornyáról valójában az egész templomra értelmezhetők. Mint szakrális épület, amely direkt visszafogottságával a befelé fordulás gesztusát erősíti, érdekes példája lehet az ember, építészet és emlékezet kapcsolatának: egy olyan helynek, amelyben a megélt és felidézett tér összekapcsolódhat.

jobb: Szafran montázs

A TERV MÓDSZERTANA

„A befoglaló forma kialakításához mozognom kellett. Azonosulnom kellett egy pókkal, amely a lépcsőházban fel-le jár a fonalán, és felülről és alulról is lát [...]. Ezért úgy kezdtem el viselkedni, mintha egy kamera lennék, mozogtam és forgolódtam...”.

A fenti idézet annak a testiségnek és időbeliségnek a gondolatmenetét folytatja, amit az építészet és az érzékelés kapcsolatánál láhattunk. Míg Szafran művei egyetlen statikus pózban rögzítik a mozgást, addig a film műfaja lehetőséget ad a narratíva megjelenítésére, így tervünkben a torzulás mellett magát a folyamatot is ábrázolni lehet.

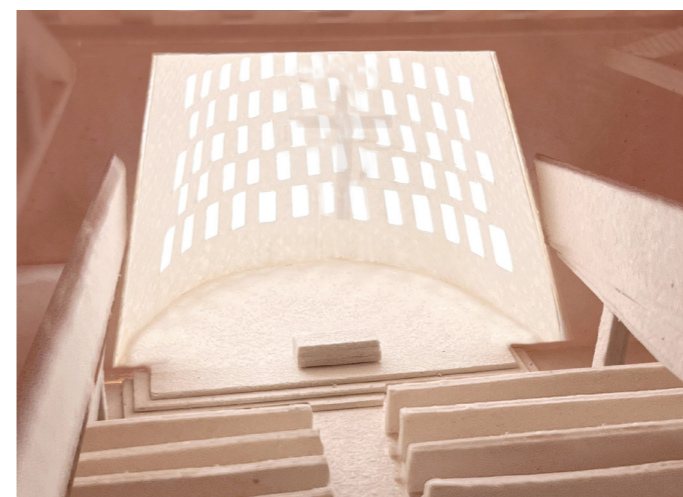
Ahhoz, hogy szemléltessem a valós és visszaidézett terek közötti különbséget és a térérzékelés folyamán történő torzulásokat, a saját és környezetem tapasztalataira hagyatkoztam. A Szentháromság templom belső tereit emlékezetből lerajzoltattam emberekkel, és az így kapott fókuszpontokat és eltéréseket

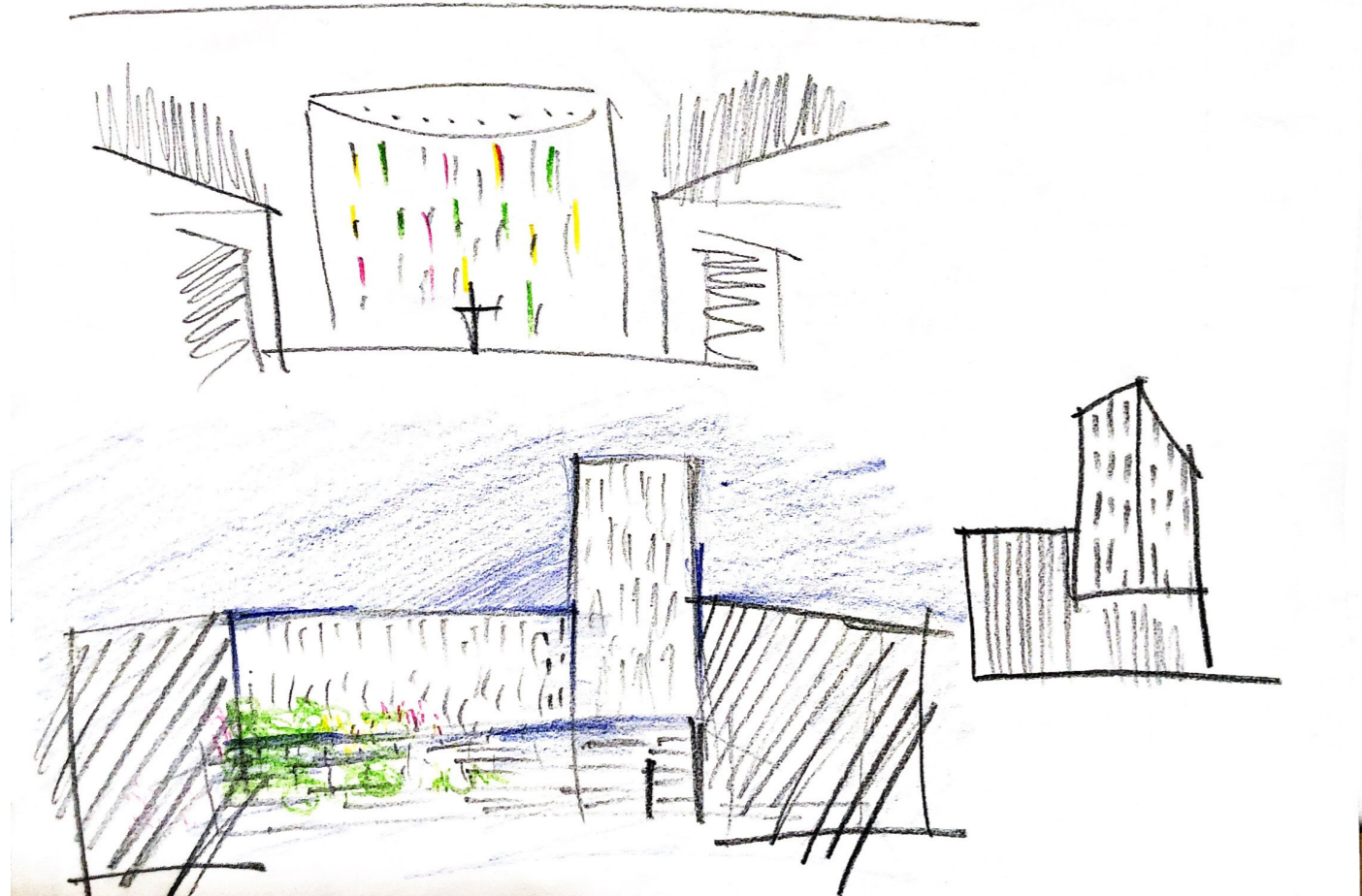
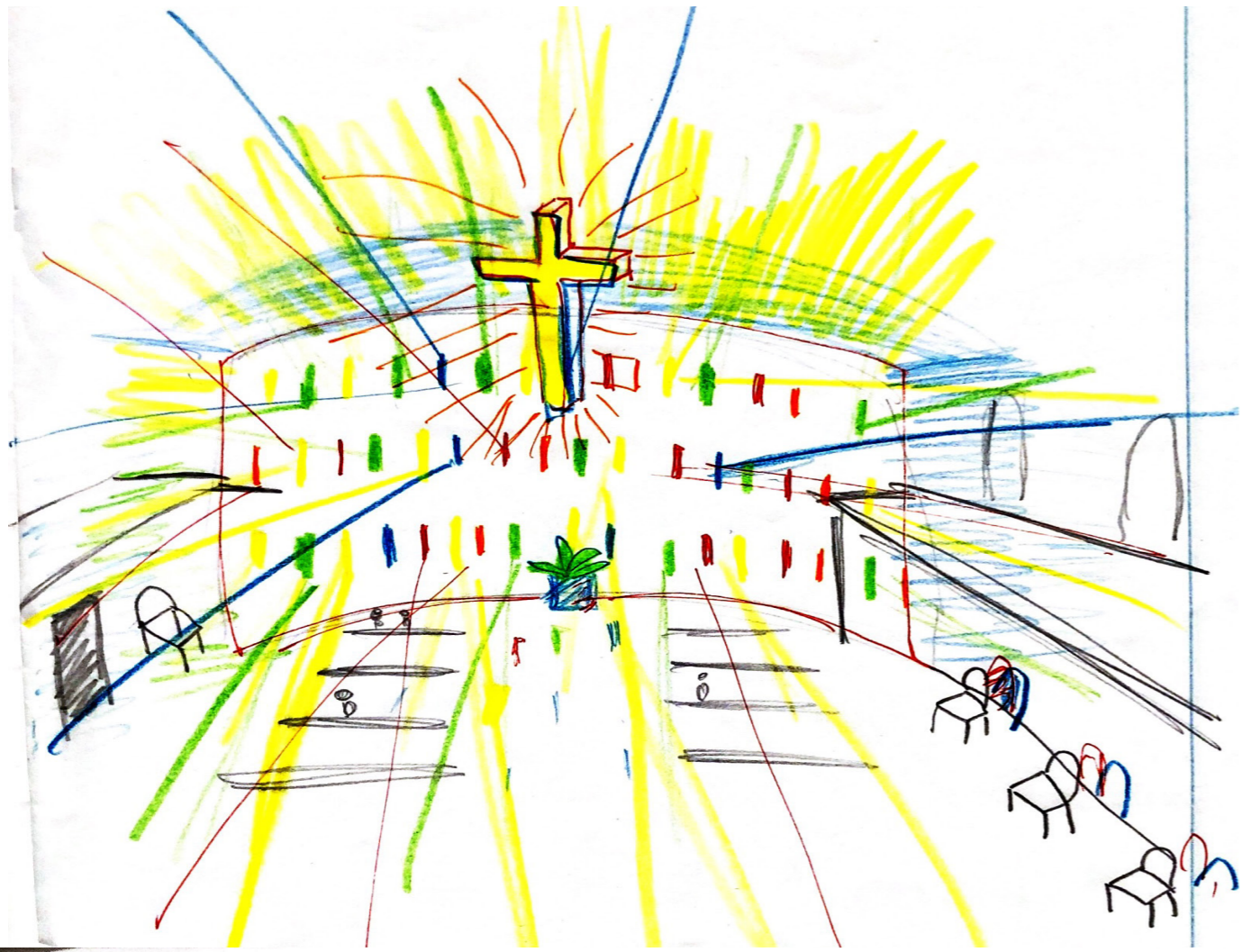
rögzítettem és hangsúlyoztam. Az ezek által összeállt, felidézett formákká digitálisan transzformáltam a valós adatok alapján megmodellezett tereket.

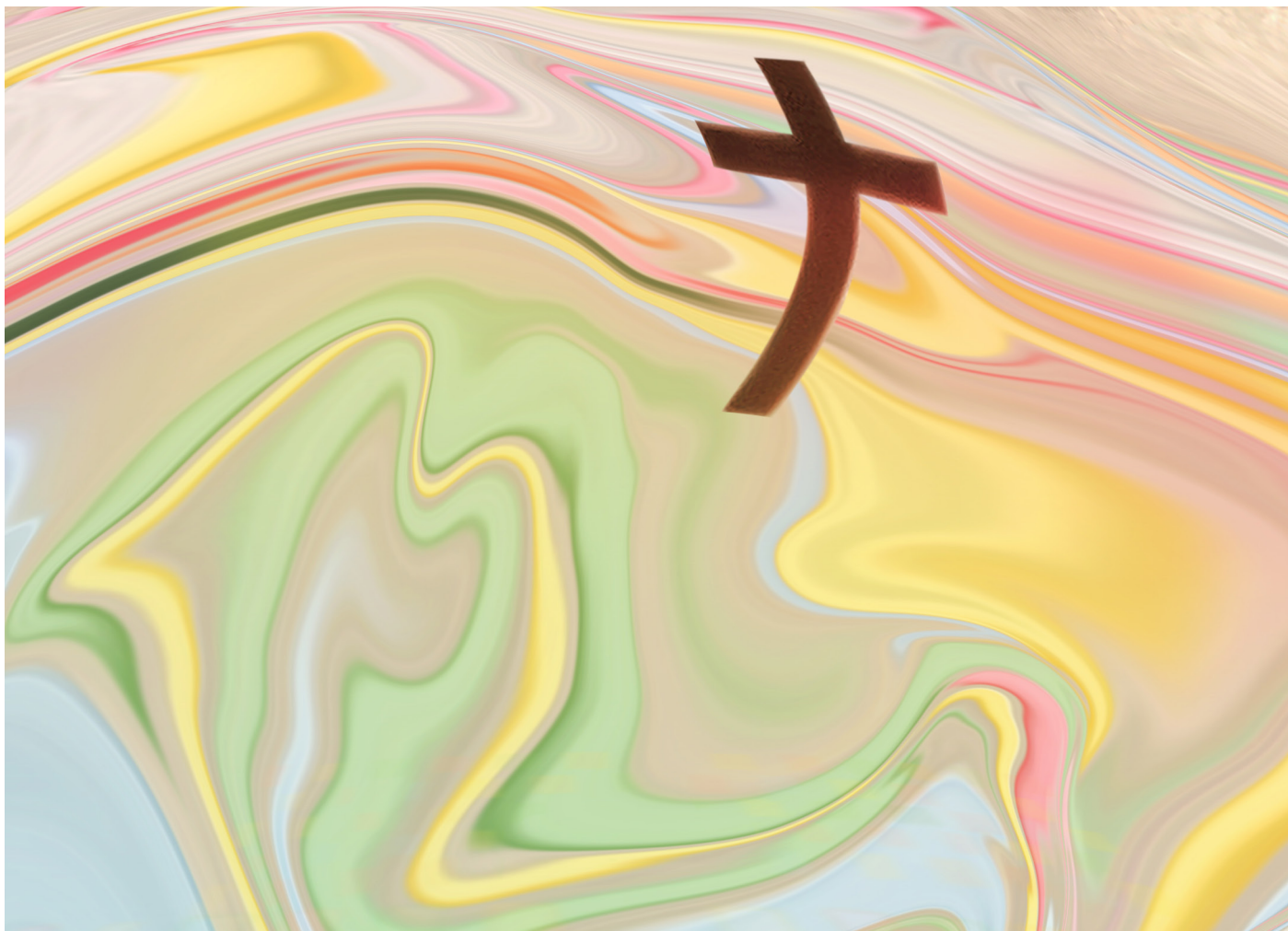
A rajzok alapján kiderült, az emberek emlékeiben leginkább a templom szentélye maradt meg és a színes, félkörívben elhelyezkedő ablakok fényjátéka. A szerkezeti elemek, oszlopok, gerendák és több építészeti részlet kimaradt, mikor az emberek emlékből ábrázolták a teret; az stop motion folyamán ezek torzulnak, majd elhalványulnak, míg a végső képeken egy torz, de letisztult, és csak a markáns emlékekre és érzésekre fókuszáló állapot szerepel. Bizonyos elemek azonban ezzel ellentétes módon a felidézés-kor nagyobb jelentőséget kaptak: a kereszt mind méretében, mind elhelyezkedésében kiemeltebb pozícióba került az, szinte fókuszpontja, origója lett az emlékek templomterének és a szentély is nagyobbak, az ablakok is fényesebbeknek és dominánsabbnak

tűnnek az emlékek alapján. A színek sorrendje és az ablakok száma minden rajzon változott, annak ellenére, hogy a valóságban ezek logikájából a Kyrie Eleison zenei kódolása olvasható ki. Az animációban ezért egy mozgó, növekvő szentélytér jelenik meg, melyben a fények és az ablakok a kódolt zenét direkt átírat helyett egy lágyabb, vizuálisabb asszociációval igyekeznek szemléltetni.

FORRÁSOK:

Juhani Pallasmaa, Matteo Zambelli: *Inseminations: Seeds for Architectural Thought*. Wiley, 2020

Siegfried Giedion: *Space, Time and Architecture: The Growth of a New Tradition*. 5th ed. Cambridge, Harvard University Press, 2008

Juhani Pallasmaa: *A Bőr Szemei*, Budapest, Typotex, 2018

Juhani Pallasmaa: *Architecture of image: existential space in cinema*. Rakennustieto, Helsinki, 2001

Emlékeink Terei

Hogyan emlékszünk a térre?

A gödöllői Szentháromság-templom
kísérleti feldolgozása

Szerző: Wentzel Panna Sára Konzulens: Fejérdy Péter DLA
BME Építészmérnöki kar, Középülettervezési tanszék Építészet és emlékezet Stúdió TDK 2022

